

С. В. Пасічний,

аспірант, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-9023-7374>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.11.192

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКЛАДІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

S. Pasichnyi,

Postgraduate student, The State University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FINANCIAL SUPPORT OF PROFESSIONAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Фінансування системи фахової передвищої освіти розглядається науковою спільнотою як вклад у людський і соціальний капітал, що за належного управління має сприяти позитивним впливам на економіку та суспільство, сприяючи соціально-економічному розвитку та підвищенню конкурентоспроможності країни.

Виходячи з того, що заклади фахової передвищої освіти, як відкрита соціально-економічна система, відчуває постійні виклики з боку як зовнішнього, так і внутрішнього середовища, виникає потреба розглянути теоретико-сутнісні засади, що мають безпосередній вплив на фінансове забезпечення вітчизняних фахових коледжів в умовах трансформації економіки. Для ефективного пошуку фінансових методів та способів комбінування коштів з державного та місцевого бюджетів, фінансових ресурсів приватного сектору та особистих внесків студентів для фінансування фахових коледжів важливо дослідити сутнісні засади фінансового забезпечення системи закладів фахової передвищої освіти.

У статті проаналізовано та досліджено гносеологію термінів "фінансування" та "фінансове забезпечення" у відношенні до закладів фахової передвищої освіти. Обґрунтовано шляхи отримання фінансових ресурсів для реалізації освітніх послуг фаховими коледжами. Окреслено особливості фінансових відносин у фахових коледжах з урахуванням специфіки отримання фінансування, конкретною формою організації та комбінацією методів фінансування. Визначено основні риси фінансового забезпечення вітчизняних фахових коледжів, а саме: бюджетне фінансування, пільгове кредитування та самофінансування. Також проаналізовано основні принципи фінансування закладу фахової передвищої освіти як бюджетної установи та визначено основні фінансові джерела отримання коштів для надання освітніх послуг. Всі ці особливості впливають на ефективність та результативність фінансового управління кожного закладу фахової передвищої освіти. Розгляд цих питань дозволить сформулювати ефективну систему фінансового управління фаховим коледжем, яка буде відповідати потребам суспільства у період трансформаційних змін та розбудови ефективної ланки фахової освіти у освітньому просторі країни.

The financing of the system of professional higher education is considered by the scientific community as a contribution to human and social capital, which, if properly managed, should contribute to positive impacts on the economy and society, promoting socio-economic development and increasing the country's competitiveness.

Given that higher education institutions, as an open socio-economic system, face constant challenges from both the external and internal environment, there is a need to consider the theoretical and substantive foundations that have a direct impact on the financial support of domestic professional colleges in the context of economic transformation. In order to effectively find financial methods and ways to combine funds from the state and local budgets, financial resources of the private sector and personal contributions of students to finance vocational colleges, it is important to study the essential principles of financial support for the system of vocational higher education institutions.

The article analyzes and explores the epistemology of the terms "financing" and "financial support" in relation to institutions of professional higher education. The ways of obtaining financial resources for the implementation of educational services by professional colleges are substantiated. The peculiarities of financial relations in vocational colleges are outlined, taking into account the specifics of obtaining funding, a specific form of organization and a combination of funding methods. The main features of financial support for domestic vocational colleges are determined, namely: budget financing, preferential lending and self-financing. The author also analyzes the basic principles of financing a professional higher education institution as a budgetary institution and identifies the main financial sources of funds for the provision of educational services. All these features affect the efficiency and effectiveness of financial management of each institution of professional higher education. Consideration of these issues will allow to form an effective system of financial management of a professional college that will meet the needs of society in the period of transformational changes and the development of an effective link of professional education in the educational space of the country.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансування, заклад фахової передвищої освіти, фаховий коледж, бюджетне фінансування, кредитування, самофінансування, освітня послуга.

Key words: financial support, financing, institution of professional higher education, professional college, budget financing, lending, self-financing, educational service.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Одним із найважливіших завдань входження України у світовий економічний простір є підготовка конкурентоспроможних кадрів. Однією з умов досягнення цього завдання є належне фінансування вітчизняної системи фахової передвищої освіти, що відповідає потребам економічного розвитку країни на сучасному етапі. Для кращого розуміння питання та пошуку ефективніших методів та форм фінансування закладів фахової передвищої освіти виникає необхідність дослідити теоретичні засади визначення фінансового забезпечення та фінансування загалом по відношенню до фахових коледжів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання теоретичних засад та сутності фінансування, фінансового забезпечення та їх ґносеології досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: Василюк О. Д., Воронова Л. К., Дем'янишин В., Загородній А. Г., Мазаракі А. А., Макміллан, Москаль О. І., Канєва Т. В., Нагребельний В. П., Ніщимна С. О., Тулюлюк А., Пацурківський П. С., Чернадчук В. Д., Чугунов І. Я., Юрій С. І. та інші.

Дивлячись на наявність значного обсягу досліджень стосовно фінансування освіти, все ще відчувається дефіцит наукових праць, які б провели глибокий аналіз механізмів та факторів, що впливають на фінансове забезпечення закладів фахової передвищої освіти.

Рис. 1. Класифікація основних джерел фінансового забезпечення закладів фахової передвищої освіти

Джерело: сформовано автором на основі [1; 14].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ).

Розкрити теоретичні засади фінансового забезпечення закладів фахової передвищої освіти. Визначити основні джерела фінансування, проаналізувати проблеми та перспективи фінансового забезпечення фахових коледжів.

ВИКЛАДЕННЯ ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Фінансове забезпечення закладів фахової передвищої освіти є однією з важливих передумов соціально-економічного розвитку суспільства. Вітчизняна інституція освіти має розгалужену та потужну систему фахових коледжів, тому питання фінансового забезпечення цих закладів є особливо актуальним. Фахова передвища освіта, як складова соціальної функції держави, забезпечує ринок праці кваліфікованими спеціалістами, які працюють на розбудову економіки держави. Тож, необхідність забезпечення фахових коледжів фінансовими ресурсами для організації освітнього процесу не викликає сумнівів.

Система фінансового забезпечення фахової передвищої освіти повинна реагувати на виклики сучасності, постійно оновлюватись та удосконалюватись.

У наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених детально вивчалася сутність фінансування та його компонентів, таких як фінансове забезпечення і фінансові ресурси, у контексті наукового теоретико-сутнісного аналізу. Серед них: Василик О. Д., Воронова Л. К., Дем'янишин В., Загородній А. Г., Мазаракі А. А., Макміллан, Москаль О. І., Канєва Т. В., Нагребельний В. П., Ніщимна С. О., Тулюлюк А., Пацурківський П. С., Чернадчук В. Д., Чугунов І. Я., Юрій С. І. та інші.

Ця стаття має на меті розкрити сутність та особливості фінансового забезпечення закладів фахової передвищої освіти в Україні. Фінансове забезпечення спрямоване на ефективний розвиток фахових коледжів шляхом залучення та раціонального використання фінансових ресурсів, що здійснюється через бюджетне фінансування, пільгове кредитування та використання альтернативних джерел фінансування. Розгляд теоретико-методологічної сутності таких понять, як фінансування, бюджетне фінансування, пільгове кредитування та фінансування з альтернативних джерел, неможливий без розкриття основних підходів до концепції фінансування.

При визначенні сутності будь-якого терміну передусім важливо враховувати теорії його пізнання науковцями. Часто в економічній літературі термін "фінансове забезпечення" визначають саме як "фінансування".

Посилаючись на словник фінансово-правових термінів поняття "фінансування" розуміється як метод розподілу коштів централізованих і децентралізованих грошових фондів держави та органів місцевого самоврядування, а також діяльність, пов'язана із забезпеченням грошовими ресурсами соціальних, економічних та інших потреб держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб [16, с. 531].

У фінансово-економічному словнику термін "фінансування" визначається як забезпечення фінансовими ресурсами економіки держави, соціальних потреб і програм, виробництва продукції, науково-технічних досліджень, будівництва й переобладнання підприємств, а також утримання бюджетних організацій тощо. Джерелами фінансування є власні грошові накопичення підприємств (прибуток, амортизаційні відрахування) та кошти державного бюджету [8, с. 948].

Тобто, фінансування фахових коледжів можна обґрунтувати як форму забезпечення державою соціальних потреб громадян у отриманні освіти.

Макміллан у своєму словнику економічної теорії надає таке визначення поняттю "фінансування": "у вузькому розумінні це слово визначає капітал у грошовій формі, який дається або позичається з допомогою фінансових ринків чи інститутів для здійснення капіталовкладень. Повсякденно цей термін використовується для визначення фондів із різних джерел, що призначені для здійснення різних витрат" [17, с. 182]. Зовнішнє фінансування — це фонди, які отримує фірма або шляхом емісії акцій (акціонерний капітал), або шляхом позики (позикове фінансування, облігації) для забезпечення фінансування своєї діяльності. Внутрішнє фінансування — це фонди, що формуються з чистого прибутку для фінансування діяльності фірми [17, с. 175, 250]. У контексті фінансування фахових коледжів, фінансування означає забезпечення необхідних фінансових ресурсів для здійснення освітньої діяльності, включаючи оплату праці викладачів, покриття витрат на навчальні матеріали та утримання (ремонт) учбових приміщень. Однак, існують різні чинники, які впливають на обсяг і структуру фінансових ресурсів, такі як форма власності, територіальне розміщення та внутрішня фінансова політика закладу.

В. Нагребельний зазначав, що фінансування — це діяльність, пов'язана із забезпеченням грошовими ресурсами соціальних, економічних, освітніх, культурних, управлінських, оборонних та інших потреб держави, її органів, установ, підприємств, організацій, громадян [9, с. 282].

Отже, заклади фахової передвищої освіти державної форми власності повинні спрямовувати бюджетні кошти на вирішення загальнодержавних і місцевих завдань, а також використовувати додаткові надходження для свого власного розвитку, замість того, щоб обмежуватися лише забезпеченням поточних витрат і задоволенням матеріальних потреб.

С. Юрій описав фінансування (фінансове забезпечення) як формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання. Виділяють п'ять елементів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання, а саме: самофінансування; кредитування; бюджетне фінансування: оренда; інвестування [18, с. 41].

Крім цих елементів, на нашу думку, в контексті фінансування фахових коледжів слід додати ще такі форми бюджетного фінансування як кошторисне фінансування, бюджетні трансферти, проектне фінансування та інше.

О. Москаль розглядає фінансування (фінансове забезпечення) як сукупність економічних відносин, що виникають, з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність територіальних одиниць та господарських суб'єктів. Фінансове забезпечення реалізується через систему фінансування, що може здійснюватися в трьох формах: самофінансування, кредитування і безповоротне фінансування з бюджету [11, с. 6—7]. О. Москаль, як і С. Юрій, окреслює

основні тотожні три напрями фінансування, але всі вони використовуються переважно для фінансового забезпечення діяльності організації. Основні форми (джерела) фінансового забезпечення закладів фахової передвищої освіти, опираючись на Закони України "Про освіту", "Про фахову передвищу освіту" та інші нормативно-правові акти, міжнародні договори України, що регламентують їх діяльність у сфері освіти систематизовано на рис. 1.

К. Гурковська, О. Мороз, Ю. Назар, Л. Сукмановська вважають, що фінансування — це безповоротний, безвідплатний, плановий, цільовий відпуск коштів з відповідних фондів (централізованих та децентралізованих). Відповідно розрізняють бюджетне фінансування, фінансування з позабюджетних фондів і відомче фінансування [19, с. 33].

Вищезазначені вчені цілком відповідно визначають дане поняття та розглядають сфери залучення коштів та особливості отримувачів фінансування. Це свідчить про те, що фінансування є процесом, який полягає в забезпеченні відповідних матеріальних ресурсів з фінансових джерел для досягнення визначених цілей або вирішення потреб в певній сфері суспільного життя.

Левову частку своїх коштів заклади фахової передвищої освіти отримують від державного чи місцевого бюджетів у вигляді прямого фінансування чи субвенції. Розглянемо ґносеологію фінансування саме бюджетного фінансування детальніше.

В. Дем'янин, А. Тулюлюк описують бюджетне фінансування як "Виконання видаткової частини бюджету пов'язане з використанням бюджетних коштів, що в економічній літературі називається бюджетним фінансуванням. Це питання завжди було в центрі уваги науковців і практиків, оскільки в процесі фінансування розкривається призначення бюджету, його спрямованість на виконання функцій держави, характеризується рівень корисності цих функцій для суспільства, стратегічний напрямок руху суспільства, його траєкторія та динаміка розвитку" [4, с. 138]. Тобто, бюджетне фінансування є частиною напрямку руху суспільства у своєму розвитку. Фінансування фахових коледжів, як невід'ємної частини вітчизняного освітнього простору, є запорукою розвитку людського капіталу країни.

Е. Дмитренко зазначає, що бюджетне фінансування — це процес безповоротного, безвідплатного відпуску коштів із державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій державної чи комунальної форм власності [7, с. 395]. Отже, бюджетне фінансування фахових коледжів слід розглядати як процес забезпечення фінансовими ресурсами для визначених потреб безвідплатно та безповоротно.

Л. Воронова вважає, що фінансування (бюджетне) — це безповоротний, безвідплатний відпуск коштів з Державного та місцевих бюджетів на виконання загальнодержавних функцій, функцій місцевого самоврядування та забезпечення функціонування бюджетних підприємств, установ та організацій [20, с. 355]. Варто уточнити, що до захищених видатків загального фонду бюджету, які надаються фаховим коледжам відносять такі: на оплату праці працівників; на нарахування на заробіт-

Основні принципи фінансування закладу фахової передвищої освіти як бюджетної установи:

- *Безповоротність* – означає, що бюджетні кошти, надані отримувачам (закладам фахової передвищої освіти), використані на фінансування не потребують повернення та прямого відшкодування
- *Безоплатність* – полягає у відсутності плати за виділені з бюджету кошти
- *Плановість* – означає, що бюджетні кошти держави виділяються відповідно до закону про державний бюджет на плановий рік. Видатки місцевих бюджетів фінансуються на основі рішень місцевих рад про відповідний бюджет (для фахових коледжів комунальної власності)
- *Цільовий характер* – полягає у тому, що бюджетні видатки здійснюються виключно за цільовим призначенням відповідно до фінансових актів держави та фінансових планів (затверджених річних кошторисів фахових коледжів)
- *Ефективне використання коштів* – означає, отримання максимального результату за рахунок мінімального обсягу бюджетних ресурсів або досягнення запланованих цілей за умови використання визначеної бюджетом
- *Принцип повноти* – означає, що всі видатки бюджетних установ (фахових коледжів) здійснюються з одного бюджету за рахунок коштів загального і спеціального фондів. Усі позабюджетні кошти бюджетних установ (фахових коледжів) перед використанням, зараховуються до бюджету як доходи спеціального фонду.
- *Контрольованість* – означає використання всіх наявних видів, форм і методів бюджетного контролю стосовно кожного розпорядника й отримувача (фахового коледжу) бюджетних коштів
- *Публічність та прозорість* – полягає в оприлюдненні показників звітів про виконання фінансових планів у частині використання бюджетних коштів їх розпорядниками та отримувачами (фаховими коледжами), а також відкритому прийнятті відповідних рішень

Рис. 2. Основні принципи фінансування закладу фахової передвищої освіти як бюджетної установи

Джерело: розроблено автором за даними [5, с. 37—38].

ної плати; на придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів; на забезпечення продуктами харчування; на оплату комунальних послуг та енергоносіїв; на соціальне забезпечення; на підготовку кадрів та інших видатків затверджених чинним вітчизняним законодавством.

Крім принципу безвідплатності та безповоротності відпуску коштів у процесі бюджетного фінансування у роботі вітчизняного науковця В. Чернадчука відображено "цільовий характер їх використання, фінансування в міру виконання поставлених завдань" [22, с. 248]. Це визначення корелюється з Бюджетним кодексом України, а саме принципом цільового використання бюджетних коштів, де бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями.

Узагальнимо принципи, які лежать в основі фінансування бюджетних установ, зокрема вітчизняних фахових коледжів (Рис. 2).

І. Петровська та Д. Клиновий крім бюджетного фінансування також виокремлюють ще дві форми фінансового забезпечення, а саме кредитування та самофінансування [13, с. 22].

Стосовно кредитування у науковій літературі Л. Воронова обґрунтовує новий правовий режим фінансування видатків — інститут державного кредитування. Відносно нього відносини з державного кредитування мають специфічний характер, оскільки кошти плануються і виділяються з бюджету, але не беззворотно, як при фінансуванні. Крім того, як і банківські кредити, бюджетні можуть надаватися відплатно та безвідплатно. Тобто при бюджетному кредитуванні існує особливий

правовий режим [3, с. 348]. Відповідно до чинного вітчизняного законодавства заклади фахової передвищої освіти мають змогу отримувати пільгові довгострокові, цільові пільгові державні кредити для надання освітніх послуг незалежно від форми власності (державної, комунальної, приватної). Кошти для пільгового кредитування передбачаються для оплати послуг з підготовки кадрів, а рішення про надання ухвалює приймальна комісія закладу фахової передвищої освіти у межах виділених на ці цілі коштів. При чому деякі категорії одержувачів кредиту не сплачують відсотків по кредиту.

Одним із найважливіших завдань поліпшення використання ресурсів на утримання соціально-культурних установ є послідовне впровадження госпрозрахункових форм фінансування, зокрема шляхом самофінансування [2, с. 319]. Під самофінансуванням розуміється один із методів фінансового забезпечення відтворювальних витрат, який ґрунтується на використанні суб'єктом господарської діяльності власних фінансових ресурсів без залучення коштів державного бюджету [2, с. 592]. Заклади фахової передвищої освіти можуть бути розглянуті як соціально-культурні установи. Вони відіграють важливу роль у формуванні та розвитку культурних та соціальних цінностей, сприяють підвищенню рівня освіченості та кваліфікації населення, а також сприяють соціальній мобільності та розвитку суспільства в цілому. Власні надходження фахових коледжів на рахунок їх спеціального фонду можна вважати елементом самофінансування.

Відповідно до Бюджетного кодексу власні надходження поділяються на плату за послуги, що надають бюджетні установи згідно із законодавством та інші джерела власних надходжень бюджетних установ. Тобто, якщо фахові коледжі, що фінансуються з державного чи місцевого бюджетів є бюджетними установами, то і їх власні надходження є частиною спеціального фонду державного бюджету і мають цільове спрямування на видатки, які реалізуються за рахунок надходжень із спеціального фонду. Тому, фінансове забезпечення, яке зараховане на рахунки спеціального фонду фахового коледжу державної чи комунальної форми власності, стає власністю держави та може використовуватися лише за участю фінансового контролю розпорядника вищого рівня (держави). Дані обставини створюють певні проблеми у розвитку альтернативних фінансових джерел для закладів фахової передвищої освіти. Ринкове регулювання надання окремих освітніх послуг може сприяти приверненню додаткових ресурсів. Державні та комунальні коледжі, враховуючи бюджетні норми, зазвичай уникають стимулювання привернення додаткових ресурсів через процедури конкурсів та казначейське обслуговування. З іншого боку, проблема може бути вирішена частково шляхом уникнення жорсткого фінансового контролю за використання альтернативних джерел. Це підкреслює потребу в розгляді питання про зняття обмежень на використання додаткових фінансових ресурсів, які надходять до спеціального фонду, на рівні Бюджетного кодексу України та освітнього законодавства. Крім того, власні

надходження фахових коледжів є додатковими самостійно заробленими фінансовими ресурсами, які спрямовуються на покриття витрат за певними напрямками, відповідно до затвердженого річного кошторису закладу. Тому самостійне управління фінансовими ресурсами коледжу можливе лише в рамках його затвердженого кошторису.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Фінансове забезпечення закладів фахової передвищої освіти представляє собою комплекс фінансових та правових відносин, що спрямовані на мобілізацію та використання ресурсів через бюджетне фінансування, кредитування та альтернативне фінансування (самофінансування) для забезпечення їхнього ефективного функціонування та розвитку. Основні риси фінансового забезпечення фахових коледжів включають:

- фінансування здійснюється через бюджетні кошти, які виділяються з державного та місцевих бюджетів України та з інших джерел, не заборонених законодавством;

- фахові коледжі можуть залучати кредити для фінансування освітньої діяльності;

- забезпечення додатковими фінансовими ресурсами, такими як спонсорські внески, допомоги та гранти.

Залучені фінансові ресурси мають бути надані на безкоштовній та безповоротній основі, за винятком випадків, коли ресурси надаються на комерційних умовах, наприклад, у вигляді пільгових освітніх кредитів. Кошти, виділені для розвитку фахового коледжу, повинні бути використані у рамках затвердженого ним кошторису.

Література:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. Ст. 572.
2. Василик О. Д. Державні фінанси України: підручник. Київ: НІОС, 2002. 608 с.
3. Воронова Л. К. Фінансове право України: підручник. Київ: Прецедент: Моя книга, 2007. 448 с.
4. Дем'янишин В. Г., Тулюлюк А. С. Проблеми сутності та складу видатків місцевих бюджетів. Світ фінансів. 2008. № 3 (16). С. 135—143. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/291>
5. Дем'янишин В. Г. Бюджетне фінансування та його особливості в сучасних умовах. Світ фінансів. 2007. № 2 (11). С. 34—48. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/177>
6. Державне фінансове регулювання економічних перетворень: монографія / І. Я. Чуగుнов, А. В. Павелко, Т. В. Канєва, та ін.; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
7. Дмитренко Е. С. Фінансове право України. Особлива частина: навч. посібник. Київ: Алерта; КНТ, 2007. 613 с.
8. Загородній А. Г., Вознюк Г. Л. Фінансово-економічний словник. Київ: Знання 2007. 1072 с.

9. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: "Укр. енцикл.", 2001. Т. 3: К-М. 792 с.
 10. Ніщимна С. О. Правове регулювання державного кредитування в Україні: автореф. дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2005. 20 с.
 11. Москаль О. І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. Київ, 2001. 16 с.
 12. Пацурківський П. С. Проблеми теорії фінансового права: монографія. Чернівці: Вид-во ЧДУ, 1998. 275 с.
 13. Петровська І. О., Клиновий Д. В. Фінанси (з елементами статистики фінансів): навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2002. 300 с.
 14. Про фахову передвищу освіту: Закон України від 06.06.2019 № 2745-VIII. Дата оновлення: 24.03.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (дата звернення: 10.04.2024)
 15. Семчик О. О. Держава як суб'єкт фінансових правовідносин: монографія / за ред. Л. К. Воронової. Київ: "Юридична думка", 2006. 116 с.
 16. Словник фінансово-правових термінів: словник / за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. К. Воронової. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Алерта, 2011. 558 с.
 17. Словник сучасної економіки МАКМІЛЛАНА: словник / за ред. Девід В. Пірс. 4-те вид. Київ: "АртЕк", 2000. 640 с.
 18. Фінанси: підручник / за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. Київ: Знання, 2008. 611 с.
 19. Фінансове право України: навч. посібник (у схемах, таблицях та коментарях) / К. А. Гурковська, О. Б. Мороз, Ю. С. Назар, Л. М. Сукмановська. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 308 с.
 20. Фінансове право: підручник / Алісов Є. О., Воронова Л. К., Кадикаленко С. Т. та ін.; керівник авт. колективу і відп. ред. Л. К. Воронова. 2-ге вид., виправлене та доповнене. Харків: Фірма "Консум", 1999. 496 с.
 21. Пацурківський П. С. Правові засади фінансової діяльності держави: проблеми методології: навч. посібник. Чернівці, 1997. 244 с.
 22. Чернадчук В. Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні: монографія. Суми: Університетська книга, 2008. 456 с.
- References:
1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "The Budget Code", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Tekht> (Accessed 10 April 2024).
 2. Vasylyk, O. D. (2002), Derzhavni finansy Ukrainy [Public finance of Ukraine], NIOS, Kyiv, Ukraine.
 3. Voronova, L. K. (2007), Finansove pravo Ukrainy [Financial law of Ukraine], Pretsedent: Moia knyha, Kyiv, Ukraine.
 4. Dem'ianyshyn, V. H. and Tuliuliuk, A. S. (2008), "Problems of the nature and composition of local budget expenditures", Svit finansiv, [Online], vol. 3 (16), available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/291> (Accessed 10 April 2024).
 5. Dem'ianyshyn, V. H. (2007), "Budget financing and its peculiarities in modern conditions", Svit finansiv, [Online], vol. 2 (11), available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/177> (Accessed 10 April 2024).
 6. Chuhunov, I. Ya., Pavelko, A. V., Kanieva, T. V. and Mazaraki, A. A. (2015), Derzhavne finansove rehulivannia ekonomichnykh peretvoren' [State financial regulation of economic transformation], Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.
 7. Dmytrenko, E. S. (2007), Finansove pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna [Financial Law of Ukraine. Special part], Alerta; KNT, Kyiv, Ukraine.
 8. Zahorodnij, A. H. and Vozniuk, H. L. (2007), Finansovo-ekonomichnyj slovnyk [Financial and economic dictionary], Znannia, Kyiv, Ukraine.
 9. Shemshuchenko, Yu. S. (2001), Yurydychna entsyklopediia [Legal encyclopedia], 3rd ed, "Ukr. entsykl.", Kyiv, Ukraine.
 10. Nischymna, S. O. (2005), "Legal regulation of state lending in Ukraine", Ph. D. Thesis, Law, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.
 11. Moskal', O. I. (2001), "Financial support for the development of agro-industrial production in the region (based on the materials of Chernivtsi region)", Ph. D. Thesis, Economics, Institute of Agrarian Economics of UAAS, Kyiv, Ukraine.
 12. Patsurkivskiy, P. S. (1998), "Problems of the theory of financial law", Abstract of Doctor of Laws dissertation, Law, Yuriy Fedkovych Chernivtsi State University, Chernivtsi, Ukraine.
 13. Petrovs'ka, I. O. and Klynovyj, D. V. (2002), Finansy (z elementamy statystyky finansiv) [Finance (with elements of financial statistics)], TsUL, Kyiv, Ukraine.
 14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine "On Professional Higher Education", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text> (Accessed 10 April 2024).
 15. Semchyk, O. O. (2006), Derzhava iak sub'iekt finansovykh pravovidnosyn [The state as a subject of financial legal relations], "Yurydychna dumka", Kyiv, Ukraine.
 16. Voronova, L. K. (2011), Slovnyk finansovo-pravovykh terminiv [Glossary of financial and legal terms], Alerta, Kyiv, Ukraine.
 17. Pirs, D. V. (2000), Slovnyk suchasnoi ekonomiky MAKMILLANA [Macmillan Dictionary of Modern Economics], 4th ed, "ArtEk", Kyiv, Ukraine.
 18. Yuriia, S. I. and Fedosova, V. M. (2008), Finansy [Finance], Znannia, Kyiv, Ukraine.
 19. Hurkovs'ka, K. A., Moroz, O. B., Nazar, Yu. S. and Sukmanovs'ka, L. M. (2016), Finansove pravo Ukrainy [Financial law of Ukraine], L'vDUVS, Lviv, Ukraine.
 20. Alisov, Ye. O., Voronova, L. K. and Kadykalenko, S. T. (1999), Finansove pravo [Financial law], 2nd ed, Firma "Konsum", Kharkiv, Ukraine.
 21. Patsurkivskiy, P. S. (1997), Pravovi zasady finansovoi diial'nosti derzhavy: problemy metodolohii [Legal Principles of Financial Activity of the State: Problems of Methodology], Chernivtsi, Ukraine.
 22. Chernadchuk, V. D. (2008), Stan ta perspektyvy rozvytku biudzhethnykh pravovidnosyn v Ukraini [State and Prospects of Development of Budgetary Legal Relations in Ukraine], Universytets'ka knyha, Sumy, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 11.05.2024 р.